

دعوت به ارزش‌ها از طریق برهان و حکمت و موعظه؛ مولفه‌های مناظره قرآنی

مصطفی عباسی مقدم، عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) به بررسی موضوع جدال احسن و اخلاق مناظره پرداخت و اظهار کرد...

منطق قرآن در رابطه با مناظره، دعوت دیگران به ارزش‌ها و اصول از طریق برهان، حکمت، موعظه و جدل است که طبق آیه شریفه «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بَاتِلَى هِيَ أَحْسَنُ» (نحل/125)، جدل به معنای کاربرد برهان و حکمت بی‌اشکال است.

مصطفی عباسی مقدم، عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) به بررسی موضوع جدال احسن و اخلاق مناظره پرداخت و اظهار کرد: آنچه که در قرآن و متون دینی مورد تاکید واقع شده است، گفت‌وگو بر مبنای حق است؛ یعنی مناظره سیاسی باید بر اساس حق باشد و دو طرف اگر به دنبال پیاده کردن حق و اثبات حق نباشند، طبعاً مشکلاتی به وجود می‌آید و عرصه گفت‌وگو به عرصه تقابل نیرنگ‌ها و فریب‌ها تبدیل می‌شود.

عباسی مقدم اضافه کرد: درحالی‌که اگر مبنای دیدگاه‌ها، حق و حقیقت باشد، بسیاری از مشکلات حل خواهد شد و هر دو طرف می‌توانند به نتیجه مطلوب برسند، دومین معیار مناظره صدق است. وقتی که دو طرف مجبور هستند که به حقایق و وقایعی اشاره کنند و شواهدی را برای دیدگاه‌های خودشان از نظر فرهنگی و سیاسی و اقتصادی بیان کنند، تبعاً در اینجا اگر صداقت نباشد، در بیان آمار، در بیان حوادث و وقایع و در بیان جزئیات، تحلیل‌هایی که درباره تاریخ گذشته و وضعیت کنونی جامعه بیان می‌کنند و تبعاً اگر صداقت نباشد، نوعی عوام فریبی صورت می‌گیرد که پیامدهای سوئی در جامعه دارد.

وی افزود: قرآن کریم در مقام گفت‌وگو و مناظره، نمونه‌هایی را مطرح می‌کند. مثلاً بحث حضرت ابراهیم یا حضرت موسی در مواجهه با فرعون را بیان می‌کند یا مناظره حضرت سلیمان را در برابر ملکه سبأ بیان می‌کند و همین‌طور اکثر انبیا و پیامبر اسلام (ص) هم همین‌طور مناظراتی با مشرکین دارند.

وی گفت: قرآن کریم در این باره الگو می‌دهد و از طریق ارائه الگوها و نمونه‌ها و تایید آن‌ها به ما آموزش می‌دهد که چگونه عمل کنیم و چگونه به نتیجه برسیم.

مصطفی عباسی مقدم:

آنچه که از آیات قرآن و روایات معصومین (ع) برمی‌آید آن مناظره پسندیده است که در آن اخلاق مناظره و احترام متقابل و صدق و راستی و انگیزه و هدف صحیح و اخلاص کامل لحاظ شده باشد.

عباسی مقدم بابیان مثالی افزود: به عنوان مثال، قرآن کریم درباره حضرت ابراهیم می‌فرماید «تِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ...» آن حجت ما بود که به ابراهیم در برابر قومش دادیم» (انعام/83)، یعنی مناظره ابراهیم در واقع کار ما بود یا در مورد پیامبر اسلام (ص)، وقتی که به گفت‌وگو می‌پردازد، به ایشان دستور داده می‌شود که «وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ...» و بگو حق از پروردگارتان [رسیده] است» (کف/29) یا می‌فرماید «...قُلِ اللَّهُ ثَمَ ذَرَاهُم...» بگو خدا [همه را فرستاده] آنگاه بگذار تا در ژرفای [باطل] خود به بازی [سرگرم] شوند» (انعام/91).

وی ادامه داد: در بحث صداقت هم آیات و روایات زیادی وارد شده است و مهم‌ترین مسئله‌ای که قرآن روی آن تاکید می‌کند، شکل جدال است. منطق قرآن در رابطه با دعوت دیگران به ارزش‌ها و اصول از طریق برهان، حکمت، موعظه و جدل است که در قرآن

می‌فرماید: «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بَالْتِي هِيَ أَحْسَنُ...؛ با حکمت و اندرز نیکو به راه پروردگارت دعوت کن و با آنان به [شیوه‌ای] که نیکوتر است»، (نحل/125) جدل به معنای برهان و حکمت عیبی ندارد.

عباسی مقدم گفت: موعظه هم باید حسنه باشد؛ یعنی آن ارشادی که احساسات انسان را تکان می‌دهد هم، باید نیکو باشد. وقتی به جدال می‌رسد در آنجا می‌فرماید انسان باید به بهترین شیوه این کار را انجام دهد و بنابر آنچه که از آیات قرآن و روایات معصومین(ع) برمی‌آید، مناظره‌ای پسندیده است که در آن اخلاق و احترام متقابل و صدق و راستی و انگیزه و هدف صحیح و اخلاص کامل لحاظ شده باشد.

وی در پایان گفت: ما دیده‌ایم که بر اثر رعایت نکردن اخلاق مناظره، چه مشکلاتی پیش می‌آید و جامعه چه آسیب‌هایی را می‌بیند. طرفین مناظره باید پایبند به این باشند که حرمت یکدیگر را نگاه دارند و از تخریب دیگران بپرهیزند و به صورت موضوعی بحث کنند و چنین نباشد که تهدید به افشای پرونده دیگران کنند که و صحنه مناظره تبدیل به صحنه تسویه حساب با دیگران نشود.